

FATİH KERİMÎ'NİN TÜRK KADININA BAKIŞI

Prof. Dr. Fatma ÖZKAN

Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Özet

Fatih Kerimî, edebî eserlerinin yanı sıra eğitim ve yayın faaliyetleriyle de XX. yüzyıl Tatar Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. O farklı vesilelerle geldiği İstanbul'da dönemin aydın Türk kadınlarıyla çeşitli röportajlar yapmış, bu görüşmelerden hareketle gözlemlerini kaleme almıştır. Kerimî'nin Türk kadını ve eğitimi ile ilgili gözlem ve düşünceleri, o dönemdeki Türk kadınının durumunu değerlendirmek açısından oldukça önemlidir. Kerimî, Türk kadınının geleneksel alışkanlıklar ve yaklaşımlardan çağdaş bir düzeye nasıl ulaşabileceği konusunda fikirlerini dile getirir.

Anahtar Kelimeler: Tatar edebiyatı, Fatih Kerimî, Türk kadını

FATİH KERİMÎ'S PERSPECTIVE OF THE TURKISH WOMEN

Summary

Fatih Kerimî has been an outstanding figure in the 20th century Tatar Turkish literature for his literature studies as well as his educational and publishing activities. In his frequent visits to İstanbul he interviewed Turkish woman scholars of the time and put his interviews into words. Kerimî's observations and ideas about Turkish women and their education has been essential to assess Turkish women's status then. Kerimî also explains how Turkish women can shift from traditional habits and approaches to a contemporary level.

Keywords: Tatar literature, Fatih Kerimî, Turkish women.

Giriş

Fatih Kerimî, XX. yüzyılın başlarında Batılı tarzda gelişen Tatar Türk edebiyatının önde gelen temsilcilerindendir. Kaleme aldığı eserleriyle çağdaş Tatar edebiyatının ilk örneklerini ortaya koymasının yanı sıra yayıncılık ve eğitim alanındaki faaliyetleriyle de tanınmıştır. Fatih Kerimî, Musa Carullah Biçiyef,

Şehabettin Mercanî, Kayyum Nasirî ve Rızaeddin Fahreddin gibi Tatar Türklerinin yetiştirdiği tarihe mal olmuş fikir ve bilim adamlarındandır.¹

XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında en çok tartışılan fikirlerden olan *hürriyet*, *müsavat* ve *uhuvvet* kavramları Türk-İslâm dünyasında *kadın haklarını* da gündeme getirmişti. Tatar edebiyat tarihinde kadın problemini konu edinen pek çok yazar ve şair bulunmaktadır. Önce alfabe öğretiminde bir metodun adı olarak ortaya atılmakla birlikte sonradan toplum hayatının her alanını kapsayan yeniliklerin tamamını ifade eden *usul-i cedid* hareketinin temel prensibi halkı eğit-

¹ Tanınmış Tatar aydını, edebiyatçısı ve fikir adamı Fatih Kerimî, 30 Mart 1870 tarihinde Samara Eyaletinin Bügülme ilçesine bağlı Miñlibay köyünde dünyaya gelmiştir. Tatar eğitim tarihine adını şerefle yazdırmış, reformist eğitimci İlman Kerimî'nin oğludur. Kerimî'nin ailesi birkaç göbekten mollalığı iş edinmiştir. Mollalık, o devir Tataristan'ında faaliyet alanı bilim ve eğitim olan önemli bir meslektir. İlman Kerimî, önce Çırçılı, daha sonra yedi yıl süren Çistay medresesindeki eğitiminden elde ettiği birikimlerin yanı sıra, kendisinin açtığı klasik tarzda eğitim veren medresede edindiği tecrübelerden de yola çıkarak eğitim problemleriyle ilgilenmiştir. Kırım'a giderek İsmail Gaspıralı ile tanışmış, ülkesinde *usul-i cedid* adı verilen modern tarzdaki eğitimi başlatmıştır.

Fatih Kerimî de babasının izinden gitmiş ve ilk eğitimini onun açtığı medresede almıştır. Daha sonra on bir yıl süren Çistay Medresesindeki öğrenimi sırasında iki yıllık Rus okulumu da tamamlar. Burada Rusçayı öğrenen yazar, çeviriler yapacak kadar Rus edebiyatını tanıma fırsatı bulur. Daha sonra İstanbul'a gelir ve tahsiline Mülkiye Mektebinde devam eder. Evvelce aldığı medrese eğitimi sırasında Arapça ve Farsçayı öğrenen Fatih Kerimî, İstanbul'daki öğrenimi sırasında da Osmanlı Türkçesi ile Fransızcasını iletir. Mülkiye Mektebini 1896 yılında tamamlayan Fatih Kerimî, Yalta'nın Üzen köyünde iki yıl süreyle öğretmenlik görevini yürütmüştür. Babasının emekli olması üzerine 1899 yılında ailesiyle birlikte Orenburg'a yerleşir. Gani Hüseyinov ve Remiyevler gibi Tatar zenginlerinden aldığı destekle yayıncılık işine başlar. Hüseyinov ile birlikte satın aldığı matbaada çeşitli kitaplar bastıran Kerimî, Remiyevlerin çıkardığı Vakit gazetesinde başyazarlık faaliyetlerini sürdürmüştür.

Fatih Kerimî'nin 1917 Ekim devriminden sonra 1937 yılına kadar yeni yönetimle bir problem yaşamadığını söylemek mümkündür. Hatta Sovyet basınında yazılar kaleme almış, eğitim faaliyetlerine katılmış, Sovyetler Birliği Halklarının Merkez Neşriyatında çalışmış, Doğu Üniversitesinde Türkçe dersler vermiştir. Ancak, 4 Ağustos 1937 tarihinde bütün bu işlerden el çektirilen altmış yedi yaşındaki Fatih Kerimî tutuklanır. Askeri mahkeme tarafından Türkiye'ye casusluk ettiği, Stalin'i öldürmek amacıyla kurulan bir terör örgütüne üye olduğu gibi asılsız suçlamalarla ölüme mahkûm edildiği 27 Eylül 1937 tarihinde idam edilir. Ancak Sovyetler Birliği Yüksek Mahkemesi, 8 Aralık 1959 tarihinde Fatih Kerimî'nin suçsuzluğuna ve itibarının iadesine karar vermiştir.

Eski-yeni çatışmasının ele alındığı Komediya (1894), Hüsid Baba (1895), Şakirt ile Student(1899), Cihangir Mehdümnin Avıl Mektebinde Ukuwu(1900), Salih Babaynın Üylenüwi (1897), Mirza Kızı Fatiyma (1901) edebî eserlerinin yanı sıra, Avrupa Seyahatnamesi, Kırım Seyahatnamesi ve İstanbul Mektupları başlıklarını taşıyan gezi notları dilinin akıcılığı ve sadeliği, üslubunun güzelliği ile dikkat çeken kalem tecrübeleri arasındadır.

mek, özellikle de kadının ve çocuğun eğitimine önem vermektir. Yenilikçi aydınlar, kadınları eğitmenin toplumun tamamını eğitmek anlamına geldiğini çok iyi biliyorlardı. Kadın, anne olmak sıfatıyla çocukların ilk terbiyecisi konumundadır. O bakımdan kadının eğiten toplumlar, şüphesiz toplumun tamamını eğitmiş olurlar. Tatar edebiyatının ilk örnekleri konuları bakımından ele alındığında, yenileşme taraftarı yazar ve fikir adamlarının kadının haklarına sahip olması, toplumda kendisine yakışır statüyü edinmesi, erkeklerin icra ettiği mesleklerde kadınlara da fırsat verilmesi gibi konuları ısrarla işlemişlerdir. Fatih Emirhan'ın *Tatar Kızı* adlı hikâyesi ile Abdullah Tukay'ın *Feryat* başlıklı şiiri bu kabil eserlerdendir.

1. Fatih Kerimî'nin İstanbul'a Geliş Sebebi

Vakit gazetesinin sahibi Zakir Remiyev'den 29 Ekim 1912 tarihli bir mektup alan Kerimî'ye söz konusu mektupta İstanbul'a giderek Balkan Savaşını takip etmesi rica edilmekteydi. Teklifi kabul eden Kerimî, Vakit gazetesinin muhabiri olarak 1 Kasım 1912 tarihinde Orenburg'tan yola çıkmış, 9 Kasım'da İstanbul'a ulaşmıştı. Burada dört ay kalarak, 1913 yılının Mart ayında Orenburg'a döner. Kerimî'nin İstanbul'a geliş sebebi, Türkiye'nin içinde bulunduğu Balkan Savaşını izleyip, savaş şartları altındaki İstanbul hakkında Vakit gazetesini okurlarını bilgilendirmektir. Gerçekten de Fatih Kerimî, ilk olarak yıllar evvel tahsil yapmak üzere, daha sonra gezi amacıyla toplam iki kez geldiği İstanbul'un genel durumu, siyasî, iktisadî şartları ve kültür yapısı, idarecilerle muhalefetteki İttihat ve Terakki Partisi mensuplarının çekişmeleri, savaşa taraf olan ülkelerin tutumu, Türk halkının ve ordusunun içine düştüğü durum hakkında gerçekçi gözlemlerini canlı tasvirlerle ve akıcı bir dille verir.

2. Kerimî'nin Türk Kadını Hakkındaki Tespit ve Yorumları

Kerimî'nin Türkiye, İstanbul ve Türk kadınının o günkü toplum içerisindeki yeri hakkındaki gözlem ve yorumları dönemin sosyal ve siyasî yapısına ışık tutması bakımından son derecede değerlidir. Kerimî, yenilik taraftarı bir aydın olarak, gerek edebî eserlerinde, gerekse siyasi makalelerinde yeri geldikçe kadın problemini ele almıştır.

Fatih Kerimî'yi İstanbul'a getiren gemi Boğaziçi'nde ilerlerken, onun dikkatini ilk çeken yer, çok emek ve para harcadığı hâlde bir türlü açılmayan Kandilli'deki Kız Lisesi binasıdır. Modern usullerde eğitim verecek bu okulun siyasî çekişmelere kurban edilerek açılmama hikâyesini anlatan yazar bu vesileyle kızların eğitimi konusundaki fikirlerini ortaya koyar:

“Kızlarımızı Avrupalılaştıracaklar, bu mektepte din diyanet olmayacak” gibi birtakım sözlerle cahil halkı galeyana getirdiler. Nihayet mektep açılmadan kaldı. Bu yüzden şimdi kederli, Müslümanlardan insaf bekliyor. Buna karşılık Boğaz'ın Rumeli ve Anadolu yakalarında iki yerde Amerikan kız mektepleri gayet şevket ve azametle göğsünü gererek duruyorlar (Kerimî, 2001: 13-14).” Yazar Av-

rupalılaştırmaktan korkarak Avrupaî eğitim veren okulların açılmasına karşı çıkan Türk halkının, son yıllarda kızlarını Amerikan kız mekteplerine göndermelerine bir anlam veremez. Fatih Kerimî, İstanbul'a gelirken savaş yaralılarına gönüllü hizmet vermek isteyen dört hanımla yolculuk yapmıştır. Yazar, Türkiye Türkçesini bilmeyen bu hanımlara yardımcı olmak amacıyla onları Hilâl-i Ahmer, yani Kızılay İdare Merkezindeki Türk hanımlarıyla tanıştırmak üzere götürür. Yanlarında yabancı milletlerden birkaç hanım da vardır. Rusyalı Müslüman hemcinslerini Avrupaî kıyafetler içerisinde görmek merkezde bulunan Türk hanımları şaşırtır. Bu olay da, kılık ve kıyafet bakımından Rusya'dan gelen Türk hanımlarının daha iyi durumda olduklarını göstermektedir.

Fikir, ilim, edebiyat ve siyaset dünyasından meşhur kişilerle röportajlar yapan Fatih Kerimî, pek tabii olarak toplumun diğer yarısını oluşturan kadımlarla görüşüp konuşmak, çeşitli konularda onların da fikirlerini almak ister. Koca bir imparatorluğun başkenti olan İstanbul'da sadece röportaj yapabileceği üç hanıma ulaşabilir. Bunlar, meşhur romancı Halide Edip Adıvar, Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım ve Divan şiirinin son temsilcilerinden Şair Nigâr Hanım'dır. Yazar, hanımlarla temasa geçmenin bile başlı başına sıkıntı olduğu o dönemde bu üç entelektüel hanımın şahsında Türk kadınının arzu edilen sosyal hak ve hürriyetlerden mahrum oluşunu esefle tespit eder.

Fatih Kerimî, okuyucularına Halide Edip Adıvar'ı şu sözlerle tanıtır:

“Bugün Türkiye'nin en meşhur ve makbul edibelerinden birisi ve birincisi Halide Hanımdır. Halide Hanımın eserlerini yeni fikirli Türkler çok severek okuyorlar. Çünkü o Türkçe yazıyor, Türkçe düşünüyor ve kaleminin ucundan damlayan mürekkepleri millî hayat çeşmelerinden almaktadır. Onun en büyük özelliği de buradadır.”

Kerimî, meşhur romancı Halide Edip'in şahsında, okumuş Türk kadını tanımak istemektedir. Yusuf Akçora, Balkan Savaşı gönüllüsü Arif Kerimî, yine Rusya'dan yaralılara hizmet vermek üzere Türkiye'ye gelen Gülsüm, Rukiye ve Meryem Hanımlarla birlikte Halide Hanımın ziyaretine giderler. Halide Hanımın yanında, İstanbul'da açılan ilk kız lisesinin müdürü Nakiye Hanım vardır. Dikkati ilk çeken şey hanımların kılık kıyafetleridir. Halide Hanım, Avrupaî tarzda giyinmiş ve boynuna fular bağlamıştır. Nakiye Hanım ise Türk usulü giyinmiştir, fakat yüzü açıktır. Halide Hanım, Rusya'da yüksek okul öğrencisiyken Türkiye'ye yardım amacıyla gelen Ümmü Gülsüm Kemalova, Meryem Pataşova, Rukiye Yunusova ve Meryem Yakupova'dan Rusya'daki Türk kadınlarının tahsil ve terbiye durumları, aralarında yazıyla uğraşanların olup olmadığı konusunda bilgi almak ister. Rusya'daki Müslüman Türk kadınları arasında yüksek tahsilli olanları bulduğunu, Ufa'da ve Orenburg'ta kadın derneklerinin faaliyet gösterdiklerini anlatırlar.

Halide Edip de onlara, Balkan Savaşı başladığından beri kesintiye uğramakla birlikte İstanbul'da yeni bir hayatın başladığını, kız okullarının ıslah edildiğini, kadın kulüplerinin açıldığını, kadınların fikren gelişmeleri, bilgilerinin artırılması için konferanslar verilmeye başlandığını anlatır. Ayrıca aynı yıllarda o günkü adıyla Teali-i Nisvan Cemiyeti'nin kurulduğunu da ilâve eder.

Halide Hanımla yapılan görüşmede, Rusyalı Türk hanımlardan Gülsüm Hanımın dikkatini yazarın evindeki kafesler çeker. Halide Hanım bu konuyu nazikçe geçiştirmek ister ve "Adettir, mecburidir efendim." der. İyi bir tahsil gördüğü hâlde, eğitimci Nakiye Hanım ise, kadınların kaçgöçü hakkında, Müslüman kadının tamamıyla eve kapanmasını doğru bulmamakla birlikte, onların fazla açılmalarına karşıdır. Ayrıca, evlerdeki kafeslerin bilim ve kültür ışıklarının girmesine engel olmayacağı görüşündedir. Fatih Kerimî'nin evlerdeki kafesler hakkındaki görüş ve intibaları daha gerçekçidir. Ona göre, Türklerin kadınlara bakışı Avrupalılara ve hatta Rusya Müslümanlarına nispetle çok farklı olduğundan böylesine meşhur ve itibar sahibi bir kadın yazarın pencerelerinin kafesiz olması veya kendisinin Avrupa'ya kıyafetle sokağa çıkması o günün Türkiye'sinde suç sayılmaktadır. Hatta, Avrupa'da öğrenim görüp ülkeye dönenler arasında bile kadınların örtünmesinin gerekli olduğunu düşünenler ve erkeklerle birlikte toplantılara katılmalarını doğru bulmayanlar vardır.

Savaş şartları altındaki İstanbul'da seçkin ailelere mensup iki hanım Kızılay'ın bastırıldığı madalyonlardan yardım toplamak amacıyla satarken yakalanıp sonra serbest bırakılmıştı. Bu hür yaradışlı, yardımsever hanımların uğradıkları haksızlığa seyirci kalan gazetelerin suskunluğu üzerine Fatih Kerimî, hem bu olay, hem de Türk kadınının o günkü durumu hakkındaki fikirlerini şöyle ifade eder:

"Türkiye'de ilân edilen hürriyet ve meşrutiyetin Müslüman kadınlara dair bir eserinin görülmediği söylenebilir. Mektep ve okuma bakımından bir değişiklik olmadığı gibi, giyim, kuşam ve davranış bakımından da tamamen Sultan Hamit zamanındakinin aynı. Hatta giyim, kuşam ve kapalılık bakımlarından o zamankinden daha sıkı kontrol altına alınmışlardır. Sultan Hamit zamanında hiç olmazsa sokağa çıktıklarında gözlerini açık bırakarak yüzlerine beyaz bir peçe örtüyorlardı. Şimdi ise bütün Türk kadınları yüzlerini İran kadınları gibi oyalı bir kara çarşaf ile örtüyorlar, gözleri görünmüyor. Sokaklarda dolaşırken yakışsız ve çirkin görünüyorlar. Eski zamandaki gibi şimdi de Türkler kendi karlılarıyla birlikte arabaya binemiyorlar. Sadece önceden olmayan bir şey var. O da alt ve orta sınıftan Türklerin sokaklarda çok seyrek olarak karlılarıyla birlikte dolaşabilmeleridir. Eskiden bu da yasaktı.

Eskiden Türk kadınlarının kendilerine mahsus bir gazeteleri vardı. Orada kadınların yaşantısına dair birçok yazı çıkar ve bu sayede edibeler ve muharrireler yetişirdi. Şimdi böyle bir gazeteleri de yok. Diğer gazetelerde de onlara dair hiçbir şeyden bahsedilmiyor. Hürriyetten beri İstanbul'da olsun, vilayetlerde olsun Müslüman kadınlar tarafından açılan bir cemiyet de yok. İstanbul'da Teali-i Nisvan

Cemiyeti açılmıştı. O da çok geçmeden kapandı. Böylece Müslüman ve Türk kadınları bugün unutulmuş hâlde olup kafesler arkasına kapanıp kalmışlardır.”

Toplum hayatında rol alması, iş-güç sahibi olması ve nafakasını temin etmesi yasaklanan Osmanlı Türk kadınının uzun süren savaş yıllarında eşinin cepheden dönmemesi hâlinde acı bir kaderle yüz yüze geleceği gerçeğine işaret eden Kerimî İstanbul’da şahit olduğu bu tür hayat hikâyelerinin örneklerini ibret levhaları şeklinde Vakit gazetesinin okuyucularına ulaştırmıştır. Balkan savaşı yıllarında cephe-deki Bulgarların ailelerinin sosyal güvencelerinin olduğunu, bu bakımdan onların geride bıraktığı ailelerini düşünmeden daha rahat savaştıklarını belirten Kerimî, sosyal ve iktisadî hayatın içinde hiçbir şekilde görev verilmeyen Türk kadınının üretime katkıda bulunamadığını, dolayısıyla toplumu meydana getiren nüfusun yarısının yok farz edildiğini ifade etmektedir. Ona göre Hristiyan milletlerin bütün gövdesi, erkekleri ve kadınlarının hepsi canlı, hareket halinde ve çalışmaktadır. Türk milletinin ise sadece yarısı, yani erkekleri çalışmakta, diğerleri tüketmekte yani gövdenin yarısı mefluç durumdadır. Osmanlı-Türk toplumuna dışarıdan bakıp sağlıklı değerlendirmeler yapan Türk dostu bir Tatar aydını olarak her fırsatta kadının eğitilip, bilgi ve beceriyle donatılmasının gerekliliği üzerinde duran Kerimî kadınlara eğitim verilmedikçe milleti kurtarmanın mümkün olmayacağı fikrindedir. Onu üzen konulardan en önemlisi Türk kızlarının modern usullerle eğitim alabileceği okulların olmamasıdır. Oysa, son yıllarda Tatar kızlarının okumaya önem vermeye başladığı, en küçük yerleşim birimlerinde bile okullar açıldığını, Rus okullarına giden kızların sayısının her geçen gün arttığını belirten yazar, bazı Tatarların kızlarını öğrenim için göndermek istedikleri hâlde İstanbul’da kızları kabul eden okulların olmamasından şikayet eder. Bu sebeple Rusya’dan göç etmiş bazı ailelerin kızlarını öğrenim amacıyla Amerikan Kız Mektebine göndermeye başladıklarını belirtmektedirler.

Fatih Kerimî, İstanbul’da çeşitli vesilelerle görüştüğü Osmanlı aydınlarının çoğunun kadınların okumasının yabancıların mekteplerine giderek Fransız, İngiliz veya Alman dilini öğrenmesinin gereksiz, meslek sahibi olup para kazanmalarının, hatta hasta bakıcılık yapmalarının bile ahlaka aykırı bulduklarını kaydetmektedir. Kerimî, son zamanlarda yüksek tahsilli, mevki ve makam sahipleri arasında Fransız, Alman, Rus, Yahudi ve Rum kızlarıyla evlenenlerin günden güne artmaya başlamasının Türk kızlarının onlar kadar eğitilmiş olmamasından kaynaklandığını belirtir. Aynı durumun Rusya Türklüğü için de geçerli olduğunu söyleyen yazar Rusya’daki Müslüman kadınların, Rus kadınlarından daha aşağı seviyede olduğunu ve toplumun yarısını teşkil eden kadınların cahil ve atıl kalmasının millet hayatını da yarım bıraktığını, bunun sonucunda Osmanlı ve Rusya Müslümanlarının geri kaldığını kaydeder. Kerimî’ye göre bu görüşlerin İslâm dini ile hiçbir alâkası bulunmamaktadır. Hz. Ayşe’nin askerle birlikte savaşa gitmesini örnek göstererek kadınların geçimini sağlamak için iş hayatına atılması gerektiğini ifade eder. Esir analardan doğan çocukların da köle olmaya mahkum olduğunu belirterek bu konuda erkeklerin de eğitilmesinin gerekliliğine işaret eder.

Fatih Kerimî'nin röportaj yapmak üzere görüştüğü aydın kadınlardan Şair Nigâr Hanım, kadınların eğitimi, kılık kıyafetlerinin kendilerine yakışır tarzda yeniden düzenlenmesi gibi konularda erkeklerin eğitilmesi kadar kadınların da eğitilmeye ve bu fikirlerin kabul görmesi için zamana ihtiyaç olduğunu söyler. Nigâr Hanıma göre Türk kadını, toplum hayatına katılma konusunda gerekli olgunluğa erişmemiştir. Türk erkeklerinin kadın meselelerine bakışı da yanlıştır. Bu şartlar altında kadınların erkek toplulukları arasına serbestçe girmeleri sıkıntı yaratacaktır. Bu sebeple, önce eğitime ve bilime önem verip, hem kadınları, hem de erkekleri eğiterek gerekli olgunluğa getirmek lâzımdır. Çünkü Türk hanımları o yıllarda herhangi bir yeniliğe fikren bile hazır değildir. Şapka takan veya çarşafını modaya uyduran hanımlar, erkeklerden önce hemcinsleri tarafından ayıplanıyor. Hükümette bulunan idareciler halka hoş görünebilmek için kadınlara yükleniyorlar ve "Müslüman kadınları âdâb-ı milliye ve kavaid-i İslâmiyeye muhalif dolaşmasın" diye emir veriyorlar (Kerimî, 2001: 270-271).

Fatih Kerimî'nin bilgi ve kültüründen çok etkilendiği Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım da tıpkı Nigâr Hanım gibi kadın hak ve hürriyetlerinin verilmesinin önündeki en büyük engelin erkeklerin fikri seviyelerinin düşüklüğü olduğu görüşündedir. Fatma Aliye Hanım'a göre, Türk erkekleri Avrupa üniversitelerinde okuyup, profesörlük dereceleri alıyorlar, filozoflar kadar bilgi sahibi oluyorlar. Kendilerini ne kadar geliştirirlerse geliştirsinler yalnızca bir konuda fikirleri değişmiyor. O da kadına hak ve hürriyet verme konusudur (Kerimî, 2001: 267). Yazar, Fatma Aliye, Nigar Hanım ve Halide Hanım gibi aydın fikirli kültürlü hanımların varlığına sevinirken, uzun yıllar İsviçre'de kalıp yüksek tahsilini orada tamamladıktan sonra, bir Fransız kızıyla evlenerek Türkiye'ye dönen Dr. Akil Muhtar gibi, kadınlara hak ve hürriyet verilmesini lüzumsuz bulan Türk erkeklerinin hiç de az olmadığını üzüntüyle kaydetmiştir. Kadınların eğitilmesini bile gereksiz sayan bu erkekler, kadının iş hayatına atılması şöyle dursun, onlar için ev işlerinin en uygun meşgale olacağı fikrinde ısrar etmektedirler.

Sonuç

Fatih Kerimî, Balkan savaşını takip etmek üzere geldiği İstanbul'da seri röportajlar yapmış; söz konusu yazılarında çeşitli vesilelerle kadın ve aile meselelerine temas etmişti. Röportajların yapıldığı 1912-1913 yıllarının üzerinden tam doksan yıl geçti. O tarihten bugüne Türk sosyal hayatında büyük değişiklikler yaşandı. Cumhuriyetin ilânından sonra ulu önder Atatürk tarafından Türk kadınına seçme, seçilme, kadın erkek eşitliği aile ve miras hukuku alanlarında büyük haklar verildi. Balkan savaşı yıllarında şehit ve gazilere maddî destek sağlamak amacıyla madalyon satmak üzere bir otelin lobisine girdikleri için tutuklanan kadınlar, bugün erkeklerle aynı öğrenimi yapabilmekte ve onların mesleklerini de icra edebilmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği verilen Türk kadını, bugün haklarını kazanma konusunda Avrupa ve Amerika'daki hemcinslerinden daha ileri bir noktada bulunmaktadır. Batıda aynı eğitimi yapan kadınlarla erkekler eşit ücret alamazken, Türkiye'de bu

tür haksızlıklara kanunlar izin vermemektedir. Türkiye'ye gönülden bağlı olan Fatih Kerimî, o günün savaş şartları altındaki ülkemizin genel durumundan, Türk kadınının, Türk ailesinin geleceğinden kaygılanmıştı. Bugünkü gelişmeleri görebilseydi, hiç şüphesiz mutlu olurdu. Ancak yine de, medeni ülkeler arasında görmeyi arzu ettiği Türkiye'de hâlâ haklarının bilincinde olmayan, aile içi şiddete maruz kalan kadınların varlığı, sevincine gölge düşürdü.

KAYNAK

Fatih Kerimî, 2001, **İstanbul Mektupları** (hızl. Fazıl Gökçek), İstanbul.